

Станіслав Вікторович **ЧЕРЕДНІЧЕНКО**

к.е.н., доцент кафедри, ЗВО "Класичний приватний університет" (Запоріжжя)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9383-562X>

e-mail: cherednichenkostanislav@gmail.com

ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ В КАТЕГОРІЯХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

У статті систематизовано фактори, які впливають на функціонування валютного ринку України в умовах воєнного стану. Показано, що Україні варто враховувати поведінку країн – сировинних експортерів з управління резервами та золотовалютною політикою. Доведено, що поточна волатильність сировинних ринків потребує гнучкої стратегії для підтримки стабільності валютних резервів. Рекомендовано здійснювати моніторинг тенденцій у глобальній диверсифікації активів з боку НБУ. Аргументовано, що вона може зменшити залежність від циклічних коливань цін на сировину. Діагностовано, що умови функціонування валютного ринку України є нестабільними, але поступово адаптуються до турбулентного зовнішнього середовища через диверсифікацію ринків, зміну логістичних маршрутів та державне втручання. Запропоновано комплекс заходів для ліквідації залежності України від сировинного експорту. Доведено, що перехід на інноваційно-орієнтовану економічну модель України дозволить знизити валютні ризики.

Ключові слова: валютний ринок, післявоєнне відновлення, національна економіка, зовнішньоекономічний потенціал, Україна

ВСТУП

Торги за сировинні ресурси України в умовах війни зазнали суттєвих змін через безпекові, логістичні та економічні виклики. На стан валютного ринку негативно впливає інфляція, обумовлена руйнуванням інфраструктури, блокадою портів, нестабільністю поставок і збільшенням вартості стратегічних ресурсів (зернових, руди, енергетичних носіїв), що створює напруження на внутрішньому та зовнішньому ринках. Логістичні проблеми пов'язано з порушенням роботи морських портів, особливо в Азовському та Чорному морях; перевантаженням перевезень залізничним транспортом на західному напрямку через обмежену пропускну здатність; вимушеним розвитком альтернативних маршрутів з акцентом на експорт через Дунайські порти та західні сухопутні кордони. Посилення державного регулювання та контролю виявляється у запровадженні експортних обмежень на деякі критично важливі ресурси (зерно, паливо, метал), посилені контролю за стратегічною сировиною через військову потребу, перехід на довгострокові контракти з партнерами з ЄС, що забезпечує певну стабільність. Переорієнтація ринків збуту, зміна джерел валютних надходжень на напрямів їх використання обумовлена зниженням експорту до традиційних ринків (рф, білорусь), збільшенням поставок до ЄС, Близького Сходу, Північної Африки, впровадженням нових механізмів торгівлі через міжнародні біржі та торговельні платформи. Вплив зовнішніх факторів на стан валютного ринку України обумовлено глобальною продовольчою кризою через скорочення експорту українського зерна; санкційним тиском на росію, який змінив баланс на ринку енергоресурсів; отриманням фінансової підтримки від партнерів (ЄС, США) в іноземній валюті, яка допомагає компенсувати втрати від руйнувань, фінансувати витрати на оборону країни. Актуальність теми статті пояснюється посиленням торгів за українські сировинні ресурси в умовах війни, особливо в частині рідкоземельних металів, які мають безпосередній вплив на валютний ринок. Проблеми розвитку валютного ринку України в умовах воєнного стану та після воєнного відновлення економіки знаходяться у полі зору

багатьох учених. Т. Богдан акцентує на тому, що гіпотеза Пребіша-Зінгера про довгострокове зниження цін на сировину підтверджується в українських реаліях [3, с. 23]. Це означає, що орієнтація на експорт низькотехнологічної продукції не дає змоги Україні накопичувати достатні фінансові ресурси для переходу до моделі стійкого економічного розвитку. О. Баула, Ю. Саржан висуває ідею взаємозв'язку між валютними курсами країн з ринковими та неринковими зовнішньоекономічними моделями [2, с. 88]. Оскільки ринково орієнтовані валюти (як фунт, єна) мають сильнішу кореляцію, автор рекомендує Україні враховувати цей фактор у валютній політиці.

Валютний ризик – це невід'ємний складник міжнародних операцій, пов'язаний з коливаннями курсів валют. Погоджуємося з О.М. Кириченко, А.В. Поліщук, що його мінімізація є ключовим завданням як для підприємств, так і для державних фінансових установ [4]. Важливим є висновок О.Р. Антонюк, що в умовах економічних, політичних та військових криз посилюється необхідність впровадження додаткових заходів валютного регулювання та контролю [1, с. 85], що дає змогу стабілізувати фінансову систему країни та мінімізувати ризики для економіки. Високо оцінюючи науковий доробок зазначених авторів, слід визнати необхідність подальшого дослідження механізмів функціонування валютного ринку в умовах сировинної економіки та надзвичайних подій.

МЕТА роботи – розроблення рекомендацій із функціонування валютного ринку України в умовах післявоєнного відновлення національної економіки в інтересах реалізації її зовнішньоекономічного потенціалу.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Загальнонауковий підхід ґрунтується на застосуванні методів аналізу, синтезу, дедукції, індукції, а також спеціальних методів, поданих формалізацією, систематизацією, використанням табличного методу. Інформаційною основою дослідження є нормативно-правова база України та наукові публікації провідних учених.

РЕЗУЛЬТАТИ

Українська економіка значно залежить від експорту товарів з низьким ступенем оброблення (сільськогосподарської продукції, металів, руди), що піддає її впливу зовнішніх економічних шоків. Висока волатильність світових цін та коливання валютних курсів безпосередньо позначаються на: обсягах експортної виручки, оскільки прибутки експортерів залежать від нестабільних ринкових умов, що ускладнює довгострокове планування; динаміці ВВП через те, що експортна орієнтованість економіки робить її вразливою до глобальних криз, знижуючи темпи зростання; платіжному балансу через змінні експортні доходи та імпорту залежність України виникає ризик дефіциту торговельного балансу. Погоджуємося з В.В. Козюк, що волатильність сировинних ринків є одним з вагомих чинників виникнення валютних криз через нестачу валютної виручки, яка періодично посилює тиск на гривню, викликаючи її девальвацію [5; с. 101]. Зазначений автор також відзначає, що сировинні експортери можуть мати великі валютні резерви завдяки зростанню цін на сировину, їхня диверсифікація через золото не є однозначною та передбачуваною [6, с. 238]. Кореляція між попитом на золото та цінами на сировину є позитивною, але не обов'язковою. Золото є лише одним із можливих активів для резервів. Різні країни по-різному накопичують золото – структура резервів значно варіюється між сировинними експортерами. Частина попиту на золото є ендегенною – він залежить від загального збільшення валютних резервів, а не лише від коливань цін на сировину. Нерівномірність розподілу золота серед країн-експортерів означає зростаючу волатильність на фінансових ринках, оскільки центробанки можуть змінювати структуру резервів за непередбачуваними критеріями.

Валютний ризик є невід'ємним атрибутом валютного ринку. Його причинами в умовах воєнного стану є: висока волатильність валютних курсів, оскільки в умовах економічної нестабільності та війни курс гривні піддається значним коливанням; вплив на міжнародні розрахунки через те, що коливання валют можуть призвести до непередбачених фінансових втрат для підприємств; ризик відтоку капіталу, який обумовлює нестабільність курсу гривні і змушує компанії утримувати значні резерви в іноземній валюті, що зменшує їх ліквідність.

Методами врегулювання валютного ризику є:

- контроль та прогнозування на основі застосування економетричних моделей прогнозування курсу; аналізу тенденцій валютного ринку та факторів, що впливають на нього (інфляція, зовнішньоторговельний баланс тощо);
- хеджування валютного ризику забезпечується такими інструментами, як форвардні контракти (фіксація курсу для майбутніх валютних операцій), опціони (можливість купівлі або продажу валюти за заздалегідь узгодженим курсом), свопи (обмін валютними потоками між компаніями чи банками).

Перевагами хеджування валютного ризику є: збереження обігових коштів, оскільки компаніям не потрібно вилучати великі суми з обороту; фіксація вигідного курсу, яка дає змогу «заморозити» валютний ризик на певному рівні; фінансова стабільність, що дає змогу мінімізувати втрати через несприятливі курсові коливання. Ефективне управління валютним ризиком, особливо за

допомогою хеджування, допомагає підприємствам та фінансовим установам захистити свої активи, уникнути різких втрат та підвищити стабільність бізнес-процесів в умовах нестабільності валютного ринку.

Основними принципами валютного нагляду є: ризик-орієнтований підхід, який зосереджується на контролі найбільш ризикових операцій; індикатори порушень валютного законодавства, які мають за мету чітко визначення ознак, за якими виявляються порушення та спекулятивні операції; гнучкість валютного контролю, яка передбачає можливість оперативного реагування на кризові ситуації. Можливими заходами валютного регулювання є: обмеження виведення капіталу через запровадження лімітів на купівлю та переказ іноземної валюти; адміністративний контроль над обмінним курсом шляхом тимчасового регулювання курсоутворення для уникнення спекулятивних стрибків; збільшення вимог до валютних операцій на основі посиленого моніторингу транзакцій з високим ризиком, наприклад, операцій з офшорами; підтримка експортерів шляхом стимулювання валютної виручки шляхом зниження обов'язкового продажу або надання податкових пільг.

Внутрішній контроль на валютному ринку передбачає застосування таких інструментів: моніторинг операцій з високим ризиком відмивання коштів; аналіз руху іноземної валюти всередині країни та за її межами; співпраця банків, фінансових установ та НБУ для оперативного виявлення порушень.

В умовах надзвичайних подій валютне регулювання має бути гнучким і адаптивним, спрямованим на запобігання кризовим явищам та захист економіки. Ризико-орієнтований підхід до валютного контролю дає змогу ефективно виявляти загрози та своєчасно застосовувати відповідні заходи.

Валютний ринок України після закінчення воєнного стану буде залежати від кількох ключових факторів, які визначатимуть його динаміку та стабільність. Їх систематизацію наведено у табл. 1.

Факторами розвитку валютного ринку України після закінчення воєнного стану буде: економічне відновлення (відновлення економіки після воєнного стану; підтримка підприємництва, зокрема через державні програми, буде визначати рівень стабільності на валютному ринку); іноземні інвестиції та підтримка (іноземні інвестиції, Міжнародна фінансова допомога та підтримка від міжнародних організацій, таких як МВФ, Світовий банк, будуть ключовими для економічного відновлення); макроекономічна політика та валютне регулювання (політика НБУ та уряду, яка буде направлена на підтримку стабільності на валютному ринку; посилення регулювання валютного ринку); геополітичні ризики та міжнародні відносини (геополітична ситуація, безпека в регіоні буде мати значний вплив на валютний ринок України); глобальні економічні тенденції (глобальна економіка, зміни у політиці центральних банків провідних економік (ФРС США, ЄЦБ) буде значно впливати на валютний ринок України). Реформа фінансового сектора, диверсифікація економіки, розвиток нових галузей та секторів будуть відігравати важливу роль у стабілізації валютного ринку.

Майбутнє валютного ринку в Україні після завершення воєнного стану залежить від успішного поєднання внутрішніх економічних реформ і зовнішніх економічних та геополітичних чинників. Лише за умови відновлення

Таблиця 1 – Фактори розвитку валютного ринку України після закінчення воєнного стану (власна розробка)

№ з/п	Фактори	Їх значення
1. Економічне відновлення		
1.1	Швидке економічне зростання та відновлення важливих галузей економіки (промисловість, сільське господарство, інфраструктура)	Сприятимуть зміцненню гривні та покращенню довіри інвесторів. Відсутність економічних потрясінь дасть змогу знизити валютні ризики.
1.2	Підтримка підприємництва, зокрема через державні програми	Допоможе стимулювати економічну активність, що зі свого боку позитивно вплине на валютний ринок.
2. Іноземні інвестиції та підтримка		
2.1	Іноземні інвестиції	Для залучення іноземних інвесторів необхідно створити сприятливі умови: стабільну політичну ситуацію, прозоре законодавство, розвиток фінансової та економічної інфраструктури.
2.2	Міжнародна фінансова допомога та підтримка від міжнародних організацій, таких як МВФ, Світовий банк	Сприятиме стабілізації валютного ринку та відновленню економіки.
3. Макроекономічна політика та валютне регулювання		
3.1	Політика НБУ та уряду, яка буде направлена на підтримку стабільності на валютному ринку	Після закінчення воєнного стану НБУ зможе коригувати валютну політику, зокрема змінюючи ставки процентних ставок, ведучи валютні інтервенції для стабілізації курсу гривні.
3.2	Посилення регулювання валютного ринку	Забезпечення прозорості та попередження спекуляцій, що можуть негативно вплинути на валютний курс.
4. Геополітичні ризики та міжнародні відносини		
4.1	Геополітична ситуація	Відносини з сусідніми країнами, зокрема з росією, а також участь у міжнародних економічних угодах (наприклад, угоди з ЄС, США, іншими міжнародними партнерами) впливатимуть на стабільність гривні.
4.2	Безпека в регіоні	Забезпечить умови для економічного зростання та інвестиційної привабливості країни
5. Глобальні економічні тенденції		
5.1	Світові економічні тренди, такі як ціни на енергоносії, інфляція в розвинених країнах, зміни в грошово-кредитних політиках інших країн	Матимуть прямий або непрямий вплив на валютний ринок України.
5.2	Зміни у політиці центральних банків провідних економік (ФРС США, ЄЦБ)	Можуть спричинити зміни в курсах валют і припливах капіталу.
6. Внутрішні реформи		
6.1	Реформа фінансового сектора	Спрямована на вдосконалення банківської системи, розвиток фондового ринку та інші заходи, що дають змогу зробити економіку більш відкритою та конкурентоспроможною.
6.2	Диверсифікація економіки, розвиток нових галузей та секторів	Допоможе знизити залежність від зовнішніх факторів і забезпечити стабільність на валютному ринку.

економіки, стабільної макроекономічної політики, активного залучення інвестицій та зовнішньої підтримки, валютний ринок може повернутися до стійкої та стабільної динаміки, що позитивно вплине на економіку країни загалом.

А.В. Шлапак [7, с. 27] зазначає, що валютна політика в країнах-експортерах сировинних товарів повинна враховувати високу залежність економіки від світових цін на товари. Необхідність адаптивної політики, стабілізаційних фондів і диверсифікації економіки є ключовими для мінімізації ризиків та забезпечення макроекономічної стабільності.

Сировинні валюти – це валюти країн, економіка яких значно залежить від експорту сировинних товарів (нафти, газу, металів, зернових тощо). Вартість цих валют дуже чутлива до змін світових цін на сировинні товари, що робить їх уразливими до глобальних економічних змін.

Ознаки, характеристики та значення сировинних валют наведено у табл. 2.

Сировинні валюти чутливі до змін цін на світових ринках, що впливає на їхню стабільність і конкурентоспроможність економік. Ефективне управління валютним ринком, диверсифікація економіки та розвиток стабілізаційних механізмів можуть знизити ризики для таких країн і сприяти довгостроковій фінансовій стійкості.

Валютна політика в країнах-експортерах сировинних товарів повинна бути адаптивною та враховувати особливості глобальних циклів цін на сировину. Емпіричний досвід свідчить про кілька важливих факторів, які впливають на макроекономічну стабільність та монетарні

рішення в таких країнах і систематизовані у табл. 3.

Ознаками, характеристиками та значеннями валютної політики в країнах-експортерах сировинних товарів є: вплив шоків цін на сировинні товари на макроекономічну волатильність (шоки цін, дестабілізація економіки, реакція грошово-кредитної політики), зв'язок між цінами на сировину та умовами запозичення (зростання цін на сировину, падіння цін, реакція монетарної політики), фінансіалізація товарних ринків (розширення фінансових інструментів, ділові цикли та глобальні стрибки цін на сировину), стратегічні кроки (диверсифікація економіки, створення стабілізаційних фондів, розроблення антикризової монетарної політики). Викликами та подальшими діями НБУ в частині розроблення і реалізації валютної політики є: розв'язання інфляційних ризиків, поетапне пом'якшення валютних обмежень, нарощування валютних резервів.

Для усунення валютних ризиків в умовах дефіциту платіжного балансу України пропонуємо: гнучке коригування курсу гривні, зближення з ринковими механізмами, формування нової валютної тенденції. НБУ може застосовувати більш адаптивний підхід, зважаючи на кореляційні тренди між ринковими валютами, що дасть можливість уникнути різких дисбалансів і підтримувати конкурентоспроможність українського експорту. Орієнтація на досвід розвинутих країн передбачає вільніше формування курсу з урахуванням макроекономічних показників, що допоможе зменшити ризики штучного завищення чи заниження гривні. Для активного впливу на курс гривні Україна має розробити зовнішньоеко-

Таблиця 2 – Ознаки, характеристики та значення сировинних валют (власні розрахунки)

№ з/п	Ознаки	Характеристики	Значення
1. Основні особливості сировинних валют			
1.1		Висока залежність від цін на сировину	Курси таких валют тісно корелюють із динамікою цін на основні експортовані товари.
1.2		Вплив на торговельний баланс	Зростання цін на сировину сприяє збільшенню експортних доходів і зміцненню валюти. Навпаки, падіння цін може призвести до значного знецінення валюти.
1.3		Ризики економічної нестабільності	Через коливання світових ринків сировини економіки таких країн можуть зазнавати різких змін у валютних курсах і торговельному балансі.
2. Трансмісійні канали впливу світових цін на сировину на валюту			
2.1		Коригування умов торгівлі	Коли ціни на сировину зростають, умови торгівлі поліпшуються, оскільки країна отримує більше за ту саму кількість експортованих товарів. Це призводить до зміцнення національної валюти. Зниження цін на сировину погіршує умови торгівлі, що послаблює валюту.
2.2		Ефект доходу	Зростання цін на сировину збільшує національний дохід від експорту. Це стимулює внутрішній попит і може призвести до зміцнення валюти. У разі зниження доходів від експорту скоро-чується обсяг валюти, що надходить до країни, що створює тиск на її курс.
2.3		Канал сальдо платіжного балансу	Покращення сальдо поточного рахунку платіжного балансу завдяки високим експортним доходам сприяє стабільності або зміцненню валюти. Негативне сальдо у разі падіння цін на сировину може призвести до дефіциту валюти і знецінення національної грошової одиниці.
3. Ефекти для інших галузей економіки			
3.1		Реальний обмінний курс	Зміцнення валюти через високі експортні доходи може призвести до підвищення реального обмінного курсу, що робить несировинний експорт менш конкурентоспроможним на світових ринках.
3.2		«Голландська хвороба»	Економіки, які надмірно залежать від сировинного експорту, можуть страждати від втрати конкурентоспроможності в інших секторах, таких як обробна промисловість або технологічні галузі.
4. Приклади сировинних валют			
4.1		Канадський долар (CAD)	Чутливий до змін цін на нафту та природний газ.
4.2		Австралійський долар (AUD)	Залежний від експорту залізної руди, вугілля та інших корисних копалин.
4.3		Новозеландський долар (NZD)	Залежний від експорту молочної продукції та сільськогосподарських товарів.
4.4		Російський рубль (RUB)	Сильно корелює з цінами на нафту та газ.
5. Стратегії зниження ризиків для країн із сировинними валютами.			
5.1		Диверсифікація економіки	Розвиток несировинних галузей для зменшення залежності від експорту сировини.
5.2		Фонди стабілізації	Створення резервних фондів для збереження доходів від експорту під час високих цін на сировину, які можуть бути використані в періоди падіння цін.
5.3		Гнучке курсоутворення	Застосування гнучкого валютного курсу для амортизації зовнішніх шоків і пом'якшення впливу на економіку.
5.4		Розвиток внутрішнього ринку	Підтримка внутрішнього попиту для зниження впливу глобальних коливань цін на сировину.

Таблиця 3 – Ознаки, характеристики та значення валютної політики в країнах-експортерах сировинних товарів (власна розробка)

№ з/п	Ознаки	Характеристики	Значення
1. Вплив шоків цін на сировинні товари на макроекономічну волатильність			
1.1		Шоки цін	Різкі зміни цін на нафту, метали, сільськогосподарські товари тощо можуть викликати значні коливання ВВП, інфляції та валютного курсу.
1.2		Дестабілізація економіки	Під час цінових підйомів країни отримують надлишкові доходи, що може спричинити «перегрів» економіки. Під час спадів, навпаки, може виникнути дефіцит бюджету, девальвація валюти та економічний спад.
1.3		Реакція грошово-кредитної політики	Підвищення процентних ставок для стримування інфляції в періоди цінових підйомів. Пом'якшення монетарної політики (зниження ставок) під час падіння цін для стимулювання економіки.
2. Зв'язок між цінами на сировину та умовами запозичення			
2.1		Зростання цін на сировину	Покращує кредитоспроможність країн-експортерів, оскільки збільшуються експортні доходи та валютні резерви. Це сприяє зниженню вартості зовнішніх запозичень і збільшенню довіри інвесторів.
2.2		Падіння цін	Умови запозичення погіршуються, оскільки зростає ризик дефолту, послаблюється курс національної валюти, а інвестори можуть почати виводити капітал.
2.3		Реакція монетарної політики	Використання валютних резервів та стабілізаційних фондів для зменшення тиску на курс валюти. Зміцнення фінансової дисципліни та контроль за державним боргом.
3. Фінансіалізація товарних ринків			
3.1		Розширення фінансових інструментів	Збільшення кількості фінансових контрактів на товари (ф'ючерси, опіони) зробило сировинні ринки більш чутливими до спекулятивних операцій.
3.2		Кореляція з іншими активами	Ціни на сировину тепер тісно пов'язані з фондовими ринками та ринками облігацій, що збільшує їхню волатильність.
3.3		Виклик для монетарної політики	Необхідність моніторингу не лише реальних ринкових умов, а й фінансових потоків, які можуть впливати на ціни на сировину. Стимування спекулятивних коливань за допомогою валютних інтервенцій або політики обмеження потоків капіталу.
4. Ділові цикли та глобальні стрибки цін на сировину			
4.1		Глобальна залежність	Ділові цикли країн-експортерів сировини дедалі більше залежать від змін світових цін на сировинні товари, що зумовлює нестабільність у національних економіках.
4.2		Проциклічність економіки	Під час підйомів спостерігається прискорене економічне зростання, але в періоди падіння цін країни можуть швидко увійти в рецесію.
5. Стратегічні кроки			
5.1		Диверсифікація економіки	Розвиток несировинних галузей для зниження залежності від цін на сировину.
5.2		Створення стабілізаційних фондів	Акумуляція доходів у періоди підйомів для їх використання під час спадів.
5.3		Розробка анти-кризової монетарної політики	Гнучке регулювання процентних ставок, валютних інтервенцій та інших інструментів для стабілізації економіки.

номічну доктрину, яка визначає напрями валютної політики, стратегічні цілі в частині підтримки експорту або залучення інвестицій. НБУ може скоригувати курс гривні з огляду на світові валютні тренди, кореляції між ринковими валютами та економічні пріоритети України, що дасть змогу не тільки стабілізувати валютний ринок, а й зробити гривню більш передбачуваною для міжнародних партнерів.

ВИСНОВКИ

На функціонування валютного ринку України в умовах війни впливають безпекові, логістичні та економічні фактори: дефіцит та зростання цін, обумовлені руйнуванням інфраструктури, блокадою портів, нестабільністю поставок стратегічних ресурсів, підвищенням навантаження на залізничний та внутрішній водний транспорт, посиленням державного регулювання та контролю, запровадженням експортних обмежень на деякі критично важливі ресурси (зерно, паливо, метал), переорієнтацією ринків збуту тощо.

Україні варто враховувати поведінку країн-сировинних експортерів стосовно управління резервами та золото-валютною політикою. Поточна волатильність сировинних ринків потребує гнучкої стратегії для підтримки стабільності валютних резервів. НБУ доцільно здійснювати моніторинг тенденцій в глобальній диверсифікації активів для ефективного управління власними резервами. Диверсифікація економіки може зменшити залежність від циклічних коливань цін на сировину, а українська стратегія резервного накопичення повинна враховувати не лише традиційні активи (долар, євро,

облігації), але й золото, особливо в періоди економічної турбулентності.

Умови функціонування валютного ринку України є нестабільними, але поступово адаптуються до турбулентного зовнішнього середовища через диверсифікацію ринків, зміну логістичних маршрутів та державне втручання. Подальша динаміка залежатиме від ситуації на фронті, міжнародної підтримки та здатності бізнесу адаптуватися до нових викликів.

Для ліквідації залежності України від сировинного експорту необхідно: провести диверсифікацію економіки шляхом розвитку переробної промисловості, технологічного сектору, машинобудування; підвищити частку продукції з високою доданою вартістю на основі підтримки інноваційних підприємств та стимулювання виробництва кінцевої продукції; реалізувати гнучку валютну політику для запобігання надмірному зміцненню або девальвації гривні через ефективне регулювання; розширювати ринки збуту на основі інтеграції у глобальні виробничі ланцюги ЄС та інших регіонів; реформувати фінансовий сектор шляхом зміцнення банківської системи, розвитку внутрішнього фондового ринку. Перехід на інноваційно-орієнтовану економічну модель України дасть змогу знизити валютні ризики, стати залежною від сировинних циклів й глобальних цінових коливань, що забезпечуватиме можливості для стійкого розвитку.

Перспективами подальших досліджень є визначення детермінантів розвитку національної економіки в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Антонюк О.Р. Облік зовнішньоекономічної діяльності: вплив на актуальні аспекти валютного нагляду та фінансового моніторингу в період дії військового стану в Україні. *Економіка. Фінанси. Право.* 2024. № 3. С. 83-86.
2. Баула О., Саржан Ю. Зовнішньоекономічна діяльність як фактор впливу на валютне котирування. *Економічний форум.* 2022. № 1. С. 80-89.
3. Богдан Т. Емпіричне дослідження детермінант світових цін на сировинні товари, ролі курсової позиції долара та впливу валютно-цінових глобальних чинників на економіку України. *Економіст.* 2015. № 12. С. 19-24.
4. Кириченко О.М., Поліщук А.В. Управління валютними ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності. *Ефективна економіка.* 2022. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_8_35
5. Козюк В.В. Фінансовий розвиток, валютні резерви та політичні режими в сировинних економіках. *Економічна теорія.* 2016. № 3. С. 82-102.
6. Козюк В. Роль золота у валютних резервах країн сировинних експортерів. *Журнал європейської економіки.* 2021. Т. 20, № 2. С. 219-240.
7. Шлапак А.В. Фінансiалiзацiя товарних ринкiв як фактор макроекономiчної волатильностi та трансформацiї ролi сировинних валют у мiжнароднiй торгiвлi. *European scientific journal of economic and financial innovation.* 2023. № 1. С. 20-29. URL: <http://doi.org/10.32750/2023>

References

1. Antoniuk O.R. Accounting for foreign economic activity: impact on current aspects of currency supervision and financial monitoring during the period of martial law in Ukraine. *Economics. Finances. Law.* 2024. № 3. pp. 83-86. [in Ukrainian].
2. Baula O., Sarzhan Yu. Foreign economic activity as a factor influencing currency quotation. *Economic Forum.* 2022. № 1. pp. 80-89. [in Ukrainian].
3. Bohdan T. An empirical study of the determinants of world commodity prices, the role of the dollar's exchange rate position, and the impact of currency-price global factors on the economy of Ukraine. *Economist.* 2015. № 12. pp. 19-24. [in Ukrainian].
4. Kirichenko O.M. Polishchuk A.V. Management of currency risks in the implementation of foreign economic activity. *Efficient economy.* 2022. № 8. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2022_8_35 [in Ukrainian].
5. Koziuk V.V. Financial development, foreign exchange reserves and political regimes in commodity economies. *Economic theory.* 2016. № 3. pp. 82-102. [in Ukrainian].
6. Koziuk V. The role of gold in the currency reserves of commodity exporting countries. *Journal of European Economy.* 2021. Vol. 20, № 2. pp. 219-240. [in Ukrainian].
7. Shlapak A.V. Financialization of commodity markets as a factor of macroeconomic volatility and transformation of the role of commodity currencies in international trade. *European scientific journal of economic and financial innovation.* 2023. № 1. pp. 20-29. URL: <http://doi.org/10.32750/2023> [in Ukrainian].

Stanislav CHEREDNICHENKO

PhD in Economics, Associate Professor of department, Higher education institution "Classical private university" (Zaporizhzhia).

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-9383-562X>

e-mail: cherednichenkostanislav@gmail.com

FOREIGN EXCHANGE MARKET OF UKRAINE IN THE CATEGORIES OF POST-WAR RENEWAL OF THE NATIONAL ECONOMY AND IMPLEMENTATION OF ITS EXTERNAL ECONOMIC POTENTIAL

The paper systematizes the factors that affect the functioning of the foreign exchange market of Ukraine in the conditions of martial law, namely: deficit and price growth caused by the destruction of infrastructure, blockade of ports, instability of supplies of strategic resources, increasing the load on railway and inland water transport, strengthening state regulation and control, introducing export restrictions on some critically important resources (grain, fuel, metal), reorientation of sales markets, etc. It is shown that Ukraine should take into account the behavior of raw material exporting countries regarding reserve management and gold and currency policy. It has been proven that the current volatility of commodity markets requires a flexible strategy to maintain the stability of foreign exchange reserves. It is recommended to monitor trends in global asset diversification for effective management of own reserves by the NBU. It is argued that diversification of the economy can reduce dependence on cyclical fluctuations in raw material prices, and the Ukrainian reserve accumulation strategy should take into account not only traditional assets (dollar, euro, bonds), but also gold, especially in periods of economic turbulence. It was diagnosed that the operating conditions of the foreign exchange market of Ukraine are unstable, but they are gradually adapting to the turbulent external environment due to the diversification of markets, changes in logistics routes, and government intervention. It has been proven that further dynamics will depend on the situation at the front, international support and the ability of business to adapt to new challenges. In order to eliminate Ukraine's dependence on raw material exports, it is proposed to implement a set of measures, the main ones of which are: diversification of the economy through the development of the processing industry, the technological sector, and mechanical engineering; to increase the share of products with high added value on the basis of supporting innovative enterprises and stimulating the production of final products. It has been proven that the transition to an innovation-oriented economic model of Ukraine will reduce currency risks, become dependent on commodity cycles and global price fluctuations, which will provide opportunities for sustainable development.

Keywords: currency market, post-war communication, national economy, foreign economic potential, Ukraine